

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJODIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISHDA MTTNING OILA BILAN HAMKORLIGI

Qurbonova Xusnidaxon Anvarjon qizi

Qo'qon Davlat Universiteti magistranti

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda MTT (Maktabgacha ta'lim tashkiloti) ning oila bilan hamkorligining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Oila va MTT o'rtasidagi hamkorlik bolalarning ijodiy salohiyatini oshirishga qanday ta'sir ko'rsatadi, qanday metod va yondashuvlar samarali ekanligi haqida gapiriladi va bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda oilaning o'rni va ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, ijodiy qobiliyat, oila va MTT hamkorligi, bolalar rivojlanishi, ta'lim metodlari.

Аннотация: В статье рассматривается роль и важность сотрудничества дошкольных образовательных учреждений с семьей в развитии творческих способностей у детей дошкольного возраста. Оценивается влияние сотрудничества между семьей и ДООУ на развитие творческого потенциала детей, а также эффективные методы и подходы.

Ключевые слова: Дошкольное образование, творческие способности, сотрудничество семьи и ДООУ, развитие детей, методы обучения.

Abstract: The article analyzes the role and significance of the collaboration between preschool educational institutions (PEI) and families in developing creative abilities in preschool children. It discusses the impact of the cooperation between families and PEIs on the enhancement of children's creative potential and examines effective methods and approaches.

Key words: Preschool education, creative abilities, family and PEI collaboration, child development, teaching methods.

Kirish: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning ta’lim tizimi haqida aytgan so‘zlariga ko‘ra: *"Ta’lim tizimini isloh qilish va uning sifatini oshirish — bu jamiyatning asosiy vazifasi. Maktabgacha ta’lim tizimi yangi avlodning ilk qadamlari bo‘lib, uning muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun oilalar va ta’lim muassasalari o‘rtasida samarali hamkorlik bo‘lishi kerak."*¹ O‘zbekistonda maktabgacha ta’limni takomillashtirish, unga innovatsion yondashuvlarni qo‘llash jarayonida, oilalar bilan hamkorlikning ahamiyati oshib bormoqda. Bu hamkorlik bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Maktabgacha ta’lim — bu bolaning shaxsiyati, dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ijodiy salohiyatini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Bolaning dastlabki ta’lim va tarbiyasi, uning kelajakdagi muvaffaqiyatlari va ijtimoiylashuvi uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning samarali yo‘li oilaning va ta’lim muassasasining birgalikdagi faoliyatidan kelib chiqadi. Bolalar rivojlanishining dastlabki bosqichlari, ayniqsa maktabgacha ta’lim muassasalarida, ularning ijodiy qobiliyatlari va intellektual salohiyatlarini rivojlantirishga katta ta’sir ko‘rsatadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarga doir nutqlarida, maktabgacha ta’lim tizimini isloh qilish va uning sifatini oshirishning naqadar muhimligini alohida ta’kidlagan. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun sifatli ta’lim, oilalar bilan hamkorlikda amalga oshirilganda, yanada samarali bo‘ladi. Respublikamizda 1998-yil – “Oila yili” deb e’lon qilinishi munosabati bilan qabul qilingan Davlat dasturini hayotga joriy etish natijasida oilaviy munosabatlarni huquqiy asslari takomillashtirildi. Bu dasturga ko‘ra 3 yishgacha blasi bo‘lgan ayollar byudjeti hisobidan moliyalashtirilgan muassasa va tashkilotlarda ishlayotgan bo‘lsalar, ular uchun ish haqining to‘liq miqdori saqlangan holda ish vaqtini haftasiga 35 soatdan oshmaydigan muddati belgilanadi. Bundan ko‘rinib turibdiki bolalarning rivojlanishida oilaning roli beqiyosh va muhimdir. Shuningdek O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat

¹ **Shavkat Mirziyoyev (2020).** *Ta'lim tizimini rivojlantirish to'g'risida.* O'zbekiston Respublikasi Prezidentii qarori.

Mirziyoyevning ta'lim tizimi haqida aytgan so'zlariga ko'ra: "Kelajakni shakllantirishda o'qituvchi va ta'lim muassasalarining o'zni beqiyos. Har bir bola uchun eng muhim narsa bu — ijodiy salohiyatini rivojlantirish va o'zini ifoda etish imkoniyatini yaratishdir."²

O'zbekistonda yoshlar tarbiyasini zamonaviy asosda ilmiy-texnologik isloh qilish borasida olib borilayotgan ishlar uni bugungi kun ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda ilmiy asoslangan tayanch kompetensiyalar, fazilatlar asosida shakllantirishni talab etmoqda. Tarbiyaga yangicha, tizimli yondashuv, bolada tayanch fazilatlarni kafolatli shakllantirishda oila, maktabgacha ta'lim, umumiy ta'lim, o'rta maxsus kasb-hunar va oliy ta'lim muassasalari, mahallalarning ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlarini to'liq yuzaga chiqarishni va ular orasida ilmiy-metodik uzviylikni yangi darajaga ko'tarishni taqozo etadi. Shavkat Mirziyoyevning fikricha, maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bolalar maktabgacha ta'lim muassasalarida faqat bilim olish bilan cheklanmasdan, shaxs sifatida shakllanishi va o'z imkoniyatlarini to'liq rivojlantirishlari kerak.³

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlash, tasavvur va o'zini erkin ifoda etish qobiliyatlari aynan oila va ta'lim muassasasining birgalikdagi faoliyatida shakllanadi. Ushbu maqolada oila va MTT o'rtasidagi hamkorlikning bolalar ijodiy rivojlanishidagi o'zni, yondashuvlar va metodikalar keng yoritiladi.

Asosiy qism: Maktabgacha ta'lim muassasalari va oilalar o'rtasidagi hamkorlik — bu ikkala tomonning bolalar rivojlanishidagi mas'uliyatlarini birlashtiruvchi jarayondir. Oila bolaga dunyoqarashni, axloqni, qadriyatlarni o'rgatadi, ta'lim muassasasi esa ilmiy yondashuvlar va metodlar orqali bolani intellektual va ijodiy jihatdan rivojlantiradi. Bu hamkorlik orqali bola muvozanatli va har tomonlama rivojlanadi. Psixologlarning fikriga ko'ra, bolalar uchun o'zini ifoda etish, tasavvur va ijodiy fikrlash rivoji uchun ham oila,

² **Mirziyoyev, Sh. (2020).** *Ta'lim tizimini rivojlantirishga doir Prezident Farmonlari.* Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

³ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 1059-son Qarori 1-ilovasi. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.01.2020 y., 09/20/1059/4265-son

ham ta'lim muassasasi muhim omildir. Dunyoning mashxur oilasining fikriga ko'ra: "Dunyodagi eng katta ijodiy qobiliyatlar maktabgacha yoshdagi bolalarda mavjud, va bu qobiliyatlar o'z vaqtida rivojlantirilmasa, ular yo'qolib ketishi mumkin."⁴ Bundan ko'rinib turibdiki maktabgacha yoshdagi bolalarning deyarli barchalarida o'ziga hos qobiliyat va iqtidor mavjud. Ularning qobiliyatlarini rivojlantirishda maktabgacha ta'lim muassasasi ota – onalar bilan hamkorlikda ishlagan holda ko'zlagan maqsadlariga erishishi mumkin. Chunki bola oilada shakllanadi va o'sadi. Rivojlanishning asosiy qismi oilada ota – onaga taqlid qilgan holda yuz beradi. Agar bolalarning kichik yoshidan boshlab qobiliyatlarini aniqlagan holda ularni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirilsa samarali natijaga erishish imkoni yuqori bo'ladi.

Bolalar rivojlanishi va ta'limining har ikki muhim tomonini o'zida birlashtiradigan oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikning nazariy asoslari ko'p jihatdan psixologiya va pedagogikaning asosiy tamoyillariga tayangan. Bolaning shaxsiyati va qobiliyatlari, ayniqsa, maktabgacha yoshda shakllanadi. Pedagogikada bu jarayonlarni ilgari suruvchi ko'plab yondashuvlar mavjud.

Lev Vigotskiyning ijtimoiy rivojlanish nazariyasi asosida, bolaning rivojlanishi atrof-muhitdagi ijtimoiy o'zgarishlar va o'zaro aloqalarga bog'liqdir. Vigotskiy fikricha, bolalar faqat o'ziga yaqin kattalar bilan muloqot orqali o'z salohiyatlarini rivojlantirishi mumkin. Bu nuqtai nazar oila va MTT o'rtasidagi hamkorlikning zarurligini ta'kidlaydi. "Bolalar o'zining aqliy va ijodiy salohiyatini atrofda ijtimoiy guruhlar orqali rivojlantiradi. Oila va ta'lim muassasasi o'rtasida samarali aloqalar, bolalarning ijodiy rivojlanishining asosiy omilidir."⁵ Vigotskiyning fikriga ko'ra bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda uning yaqin insonlari yordam beradi ya'ni ota – onaning bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda o'rni kata. Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglari bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish davomida oila bilan ham

⁴ **Montessori. M.** The Montessori Method.- New York: Frederick A. Stokes Company, 1912-300 c

⁵ **Vigotskiy, L.** "Психология и педагогика"- Moskva: Pedagogika nashriyoti, 1970.-350c

hamkorlik ishlarini olib borishi samarali natija beradi. Darhaqiqat, shaxs shakillanishida oilaning roli katta. Aqlan yetuk, axloqan pok, jismonan baquvvat farzandlar namunali oilalarda kamol topadilar. Shuning uchun ham oilada sogʻlom muhitni vujudga keltirish va uni metindek mustahkamlash umumdavlat ahamiyatiga molik masaladir.

Bolalarni kamtarlik va donolikka oʻrgatishda buyuk oʻzbek mutafakkiri Abu Ali ibn Sino kabi olimlarimizning hayot namunalari va bizga meros qilib qoldirgan durdona fikrlarini asos qilib olish foydalidir. U manmanlik, maqtanchoqlik va oʻzidagi bilimga ortiqcha baho berish kabi odatlarni qoralaydi va bunday zararli odatlar ustida ota – onalar sokinlik asosida ishlashlarini taʼkidlaydi. Bundan tashqari buyuk oʻzbek olimi Fitratning “Oila” asarida keltirilgan: “Biz farzandlarimizni yaxshi xulq egalari etib tarbiyalashimiz lozim, yaʼni shunday qilishimiz lozimki, farzandlarimiz imonli, fidokor boʻlib ulgʻayib, oʻz bolalarini islom taraqqiyotiga muvofiq tarbiyalab, din va dindoshlarini halokat va xarobalik jarligidan qutqarsinlar. Bu matlabga erishish uchun xotinlarimiz va qizlarimiz-millat onalari tarbiya va ilm olishlari lozim, axloq va bilimlarini kamolga yetkazishlari zarur”⁶, – degan fikrlarni qayd etish lozimdir. Bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda oila va MTT oʻrtasidagi hamkorlik juda muhim. Oila maktabgacha taʼlim muassasasi tomonidan taqdim etilayotgan metodlarni uyda qoʻllash orqali bolalar oʻzlarini yanada erkin va toʻliq ifoda etish imkoniyatiga ega boʻlishadi. Oila va MTT oʻrtasidagi samarali hamkorlik bolalar uchun interaktiv taʼlim muhiti yaratadi. Bu jarayonda bolalar rasm chizish, qoʻl sanʼati bilan shugʻullanish, musiqiy va drama mashgʻulotlariga qatnashish kabi faoliyatlar orqali ijodiy salohiyatlarini oshiradilar.

Oʻzbekiston Respublikasida maktabgacha taʼlimni rivojlantirishga qaratilgan koʻplab islohotlar amalga oshirilgan. Masalan, "Oila va maktabgacha taʼlim muassasasi oʻrtasidagi hamkorlikni mustahkamlash" dasturi, maktabgacha taʼlim muassasalarida oilalar bilan yaqindan ishlashni taʼminlashga qaratilgan. Bu dastur doirasida oila va

⁶**A.Fitrat.** Oila yoki oila boshqarish tartiblari. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2020. – B. 112.

maktabgacha ta'lim muassasalarining birgalikdagi faoliyatini rag'batlantirish, pedagogik metodlarni takomillashtirish maqsad qilingan.

Toshkent va Samarqand viloyatlarida amalga oshirilgan tajribalar natijasida, oilalar maktabgacha ta'lim muassasalari bilan birgalikda ijodiy va pedagogik faoliyatlarni tashkil etishga ko'proq jalb qilingan. Bu esa bolalarda ijodiy fikrlash, tasavvur va yangiliklarni o'zlashtirishga yordam beradi. O'zbekistonda oila va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bir qator dasturlar amalga oshirilgan. Toshkent va Samarqand viloyatlaridagi maktabgacha ta'lim muassasalarida oilalar bilan hamkorlikda olib boriladigan ijodiy mashg'ulotlar bolalar rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Maktabgacha ta'lim muassasalari o'z pedagogik ishlarini oilalar bilan birgalikda muvofiqlashtirgan holda, bolalarning ijodiy salohiyatlarini oshirishga muvaffaq bo'lishdi. O'zaro muloqot va birgalikda amalga oshirilgan mashg'ulotlar bolalarning ijodiy rivojlanishini yanada kuchaytiradi. Oila va MTT hamkorligi bu jarayonda eng muhim rolni o'ynaydi. Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik bolalarni o'zlarini ifoda etishga va ijodiy fikrlashga undaydi. Ijtimoiy hamkorlik bolalar ijodining rivojlanishiga yordam beradi. Oila bolaga ijodiy faoliyatlar o'rgatadi, MTT esa buni ilmiy metodlar bilan boyitadi. Bolalar rasm chizish, musiqa va drama mashg'ulotlari orqali, uyda va ta'lim muassasasida olingan bilimlar o'zaro bog'liq va to'ldiriladi, shuning uchun bolaning ijodiy qobiliyatlari shakllanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagoglar bolalar bilan yakka tartibda ishlash bilan birga oila bilan ham hamkorlik tadbirlarini ham amalga oshirishi kerak. Bu tadbirlar bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda samarali usul hisoblanadi. Agar ota – ona bola bilan oila davrasida vaqt o'tkazolmaydigan xolatlar yuz beradigan bo'lsa pedagog ota – onalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlariga jalb qilgan holda ularni bolalarning qiziqishlari va qobiliyatlari bilan batafsil tanishtirishlari mumkin. Bunda pedagog xorij tajribalaridan foydalanish samarali natija beradi. Bu borada biz Fransiya maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi “Onalar kulibi” faoliyatini misol qilib ko'rsatishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi. Onalar klublari ko'plab mamlakatlarda maktabgacha ta'lim muassasalarida (MTT) tashkil etilgan. Bu klublar asosan oilalar va maktabgacha ta'lim

muassasalarining o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, bolalar tarbiyasi va rivojlanishiga oid tajriba almashish, onalarga pedagogik bilimlar berish maqsadida tashkil etiladi. Onalar klublari asosiy maqsadlaridan biri oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi muloqotni rivojlantirishdir. Ba'zi davlatlarda bu tashabbus muvaffaqiyatli amalga oshirilgan, jumladan:

Fransiya – Bu mamlakatda onalar klublari maktabgacha ta'lim tizimi bilan chambarchas bog'langan bo'lib, ular bolalarning ta'limiga oid turli mashg'ulotlar o'tkazishadi. Onalar uchun ijtimoiy va pedagogik tadbirlar, psixologik seminarlar o'tkaziladi. Bu faoliyatdan maqsad onalarga pedagogik va psixologik ko'mak va tavsiyalar berishdan iborat.

Xulosa: Maktabgacha ta'lim tizimida oila va MTT o'rtasidagi hamkorlik bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu hamkorlik bolalar rivojlanishida muhim omil bo'lib, o'zaro aloqalar orqali bolalar o'z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishi, oilalar bilan hamkorlikni yanada mustahkamlashga qaratilgan islohotlarni amalga oshirishda davom etmoqda. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimiga xorij tajribalarini uyg'unlashtirgan xolda oila hamkorligini yo'lga qo'yish samarali natija beradi. Bolalar ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun ilmiy yondashuvlar va pedagogik metodlarni takomillashtirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O'zbekiston”, 2017.

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrdagi “Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 1059-son Qarori 1-ilovasi. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.01.2020 y., 09/20/1059/4265-son

3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021. – 464 bet
4. *Qodirova F.R., Toshpo‘latova Sh.Q., Kayumova N.M., A‘zamova M.N.*
“Maktabgacha pedagogika” Darslik “Tafakkur” –T.: 2019.
5. *“6 yoshli bolalarni maktabga tayyorlash va maktabga moslashuvini o‘rganish”.* Metodik qo‘llanma. K.Nizomova, T.: 2006.
6. “Bolangiz maktabga tayyormi?” metodik qo‘llanma. T:, 2001.
7. Djurayeva.D.R. Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarga ta’lim-tarbiya berishning zamonaviy tendensiyalari T.: 2015 y. UzPFITI. Uslubiy qo‘llanma.
8. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: A. Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, T.: 1993. – 84-bet.
9. Haydarova Shahlo Narzullayevna. Mehribonlik uyi bolalarinining ijtimoiy hayotga moslashuv omillari. “UZACADEMIA”SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. 30-dekabr, 2020-yil. 3-qism. 163-165
10. A.Fitrat. Oila yoki oila boshqarish tartiblari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020. – B. 112.
11. A. Avloniy. “Turkiy guliston yoxud axloq”. T., “O‘qituvchi”. 1994
12. Vigotskiy, L. "Психология и педагогика"- Moskva: Pedagogika nashriyoti,1970.- 350c
13. Montessori. M. The Montessori Method.- New York: Frederick A. Stokes Company,1912-300 c